

2021



Neogrády Antal-akvarelljeivel

Ambrus Lajos  
Régi magyar szőlők

*M. Q.*





© Kortárs Könyvkiadó, 2020  
© Ambrus Lajos, 2020

Tervezte: Bogdán Csilla  
Nyomdai munkák: Keskeny és Társai 2001 Kft.  
Felelős vezető: Ifj. Keskeny Árpád

ISBN 978-963-435-078-1

[www.kortarskiado.hu](http://www.kortarskiado.hu)



4000 Ft



9 789634 350781

# Ambrus Lajos

## Régi magyar szőlők

Neogrády Antal akvarelljeivel



2021

MINTA







Egy kiváló és rengeteget dolgozó régi magyar festő, **Neogrády Antal** (Galsa, 1861 – Budapest, 1942) a millennium táján Darányi Ignác földművelési miniszter megrendelésére 53 gyönyörű akvarellt készített a Magyarországon termelt jellemző szőlőfajtákról. A megbízás mögött Neogrády festői kvalitásai álltak (öt évig tanult a müncheni

borászatról és a honi gyümölcészetről; az ő nevéhez fűződik a nagy és reprezentatív *Magyar Pomológia* nagyméretű gyümölcsábrák tartalmazó füzetének kiadása is, magyar és francia nyelven.

S azt is tudjuk, hogy ez az 53 szőlőakvarell képviselte a magyar szőlészetet az 1900-as párizsi világkiállításon. Neogrády a világkiállítás 'szőlőművelés osztályában' ezüstérmet kapott „a magyarországi szőlőfajok aquarellben festett gyűjteményéért”.

Az 53 kép részletes fajtajegyzékét azonban nem ismerjük. Egyetlen tudósítás, világkiállítás beszámoló sem részletezi, saját kutatásaim so





Az előkerült fajták listája: *Darányi Ignác csemegeszőlő, Nemes kadarka, Hárslevelű, Mézesfehér, Leányka, Erdei, Juhfarkú, Kéknyelű, Budai zöld, Szerémi zöld, Hólyagos furmint, Járdovány, Mustosfehér, Szlankamenka, Ezeréves Magyarország emléke, Mirkovácsa, Vörös dinka, Bogdányi dinka* képe. Ez a találati arány, ha az eredeti 53 képet is beleszámítjuk, rosszabb, mint az eltűnt Corvinák esetében.

És itt rövid kitérőt kell tennem a szőlőfajták hazai ábrázolásáról. A 19. század második fele a modern és tudományos gyümölcsábrázolás és nyomdatechnika fellendülésének korszaka; ekkor lesznek elérhetőek tömegesen a tudomány és az ismeretterjesztés számára. Elég csak a magyarhoz legközelebbi forrásra, Hermann és Rudolph Goethe Stuttgartban kiadott *Atlas der Traubensorten* című albumára (1873) gondolnunk – amely 27 szőlőfajta festményét és leírását tartalmazza (légtük az Oleszizlingét, a Sárga

nincs. Festményeinek gyümölcsei pontosak, életszerűek, árnyalatokban gazdagok és kiváló kidolgozottságúak. (Legfeljebb a nyomdai technikában akadnak különbségek.) A francia alapműből kiderült, s ez akár mellékszál is lehet, hogy legalább tucatnyi ősi magyar szőlő is szerepel ebben az ampelográfiában! Nagy öröm azért, hogy javarészt saját néven. Furmint, Hárslevelű, Som szőlő vagy Bakator. És mindegyik ragyogóan eddig szinte soha nem használt képpel.

A szőlőrengeteget tanulmányozva szemem is szűrt egy gyanús nevű szőlő, amelynek aláírása *'Org Tokos'*. Miféle nyelvet takar az *'Org Tokos'* kifejezés?

A régi ampelográfiák rákfeneje a sokféle, összevissza leírt, félrehallott, téves és tájékozatlanságból fölvelt név- és eredetmagyarázatok – a gyönyörű színes táblaképek közt erre a szőlőre külön fölfigyeltem. Gyanakodásomra lassan beigazolódott, francia leírás Pácsról (1) kapott





Én egy kilencvenes évek eleji balatoni kirándulás során láttam a Kéknyelű színes nyomatát a régi Szent Orbán étteremben kifüggesztve – a színes táblakép remekül társult ahhoz a képhez, amely a tulajdonos Szeremley Hubát jellemezte, mivel ő volt a Kéknyelű szőlő legújabb kori megmentője. Akkoriban indult birtoka: telepített, termelt, bizonyított, és visszahozta a Kéknyelű mellett a Bakatort is. A nyomatok egy része tehát magánhagyatékokban lelt gazdára.

Súlyosabb kérdés azonban, hogy a színes nyomatok hová tűntek a *közgyűjteményekből*? „Erodálódtak”? Megsemmisültek? Rosszul, felelőtlenül vagy gondatlanul tárolták őket? Kiselejtezték, ellopták a folyóirat mellékleteit? De ekkora tételszámban?

Komor a történet – közben lezajlott Budapest világháborús szétbombázása, jött '56,

költözések, múzeumi és könyvtári étkezési

a második világháború előtt az Országos Levéltár a budai Várba került, az épületet viszont az osztrák során bombatalálatot kapott, 1956. november 6-án orosz belövés és tűzvész érte, s majd' 9000 köbméternyi levéltári anyag semmisült meg. *Finito.*

Most 12 elfelejtett Neogrády festmény bemutatása nyílt lehetőségünk. Reméljük, a mai olvasó örököse. A már megjelentek közül sehol nem találtuk az *Arany Furmint, Ezerjő, Piros Bakator, Kövidinka, Olaszrizling, Sárga muskotály, Kövidinka, Királyszőlő, Ökörszem* és *Kékfrankos* színes nyomataiból – meglétükkel ez a naptár is egészen más 12 fajtát mutatott volna be:

A 21. század harmadik évtizedére marad a képek mire jó egy *szőlőszem*?

Egy Neogrády-féle szőlőszem? Arra, hogy a széthulló, több mint százéves hagyaték durva sorsára irányítsa a figyelmet. És, nagy lélegzetvételrel, a jövőben szándék kifejezésére, ami Neogrády





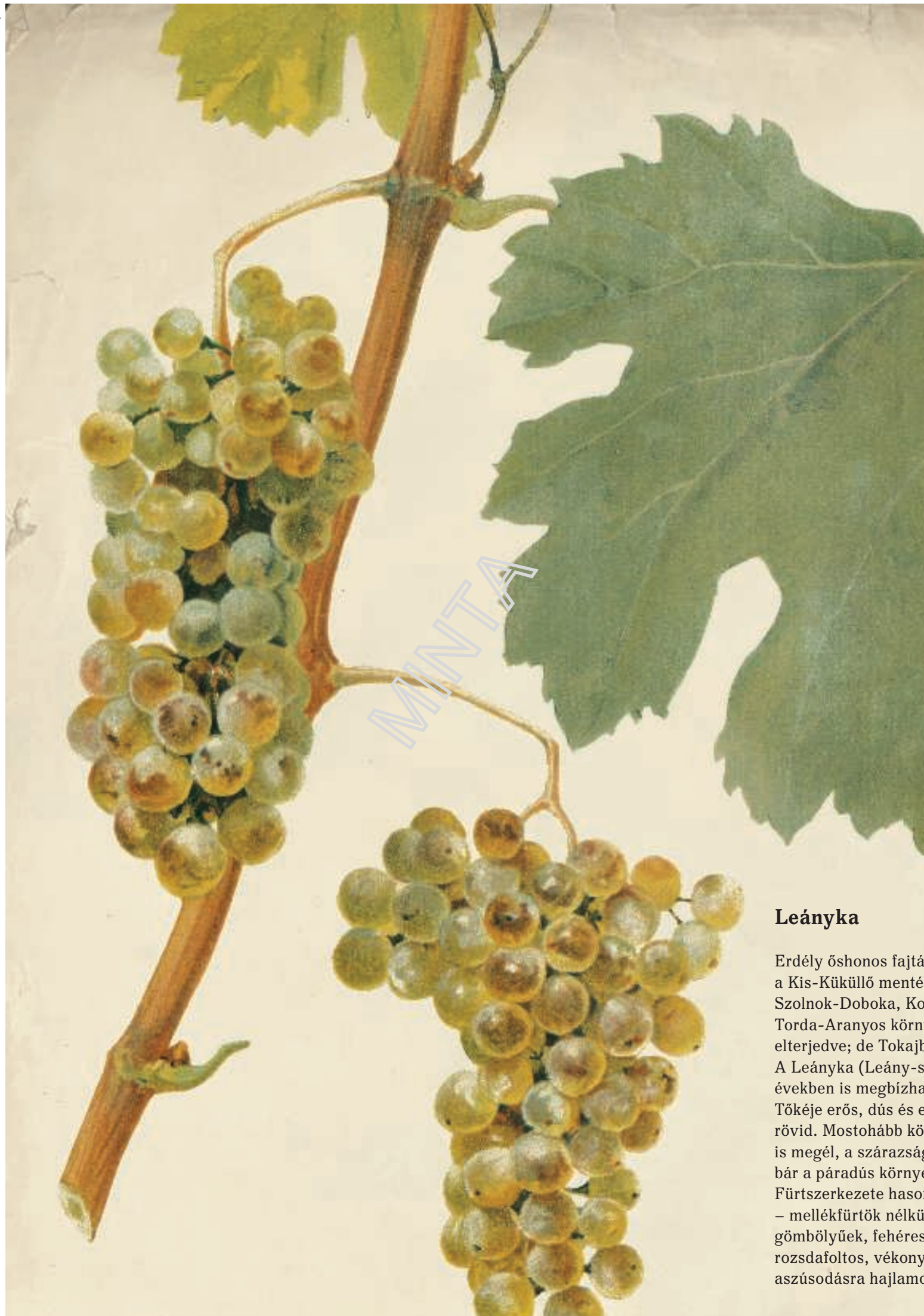




## Mézesfeh

Régi, elfelejtett  
magyarnak t  
Demeter gri  
„Hönigler, f  
nagy fürtű s  
Heves várm  
rothadni.”  
A Mézesfeh  
Sárgaszőlő)  
bort adó sző  
csapos mets  
ötakaréjos na  
nagyméretű  
A 20. század  
Nagymaros  
termeltek, h  
lakossága ez





## Leányka

Erdély őshonos fajtája, a Kis-Küküllő mentén Szolnok-Doboka, Körtvélyes-Torda-Aranyos környékén elterjedve; de Tokajban is megtermészik. A Leányka (Leány-szőlő) években is megbízható. Tőkéje erős, dús és erőteljes, a szőlőszőlő rövid. Mostohább környéken is megél, a szárazság ellenében bár a paradús környéken. Fürtszerkezete hasonló a Leányka – mellékfürtök nélküli, gömbölyűek, fehéres, rozsdafoltos, vékony, aszúsodásra hajlamos.







## Kéknyelű

Magyar eredetű, dunántúli szőlőfajta. Első adatalása a Somlóról való; Gombás János említi 1805-ben, a somlói szőlőfajták sorában – igazi hazája azonban a Badacsony.

A budai szőlőiskola 1844-es lajstromában: „Fehér kéknyelű.

Fürtje 's szeme közép nagyságú, bőven terem, jókor érik, 's egy azon szőlők közül, mellyek a' legjobb 's legtartósbb fehér bor készül.”

Légrády László megállapítása a Kéknyelű kiváló borára igaz, de hogy bőtermő lenne, semmi nem támasztja alá. Szerény hozama miatt teszi Entz Ferenc az 'úri szőlők' közé – „közönségesen rongyos, de vállas fürtű, igen hosszú nyelű, apróbb, gömbölyű, szürkészöld, éppen nem ajánló színű és szemű szőlő”.

A Kéknyelű a legjobb „expositiókat” kívánja. Nevét fürtnyelének színéről kapta; rosszul termékenyülő, nővirágú szőlő – porzójával, a Budai zölddel, újabban a Rózsakővel váltósorba ültetik.

A Kéknyelű az egyik legnemesebb, de a legkevésbé elterjedt szőlőnk.

Bora elegáns, kifinomult szerkezetű, jó sav-cukor harmóniájú, hosszú szőlámú. Ma szinte csak a Badacsony mikroklímájában tündököl; 30 hektáron termelik. Szeremley Huba és a badacsonyi kutatóintézet sokat tett a Kéknyelű megmentéséért.







MINTA

Er  
kor  
kec  
En  
kel  
a n  
em  
an  
„El  
főü  
az  
túl  
tud  
s b  
szó  
exp  
teh  
és

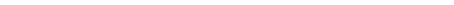






MINTA





### Szerémi zöld

Görög Demeter híres gr...  
fajtagyűjteményében a S...  
„a' Nagy-Várad hegyekr...  
Ez a' nevezetes szőlő köz...  
a' Muskatály szőlőkhez. 7...  
Nagyon szeretik enni, va...  
nézve is.” Bár már koráb...  
emlegeti Perecsényi Nag...  
megyéről szőlő leírásába...  
és Muskotály fürtök bogy...  
sampáner, champáni bor...  
Elsőrangú zamatos szőlő...  
Entz is – Rudinai Molnár...  
Pettenkoffer Sándor, azt...  
hogy „Bihar megye déli é...  
részében van leginkább e...  
is származtatják”. Ami a...  
így valószínűleg nem iga...





## Ezeréves Magyarország emléke

A világhírű „kecskeméti szőlőbűvész” (aki az új szőlőfajtát teremtett), *Mathiász János* egyik legsikeresebb csemegeszlője. A *Victoria* és a *fehér chasselas* (Chasselas Queen Victoria) és a *Kalábriai mazsolaszőlő* (Raisin de Calabrie) keresztezéséből hozta létre. „Régóta fáradoztam olyan csemegeszlő létrehozásán, amely könnyen lehessen szállítani, meg télen át lehessen tárolni” – írta fajtájáról, melyet 1887-ben teremtett. Tökéje dús – rendkívül bőtermő. (Egy-egy metszve is bőven terem.) Levelei igen nagyok, fürtje is igen nagy, hosszú, piramis alakú, nem ritkán a ½–1 kg súlyt eléri. Bogyó

szent



## Budai zöld

Görög Demeter grinzingi, reformkori fajtagyűjteményébe kiültetett szőlője „*a' Somlyói szőlő-hegyről való, Veszprém Vármegyéből. Posonyi szőlőnek is híjják. Világos szemű, szép fürtű szőlő.*” A filoxéravész előtt mindenfelé ültették, leginkább a Dunántúlon; elsősorban Budán, a Balaton mellékén, Badacsonyan, Somlón és Neszmélyen volt széleskörű népszerűsége. Budainak, Bálintnak, Zöldszőlőnek is nevezték. A Budai zöld tőkéje erős, vesszői erősek, sárgásbarnák, levelei középnyagok, ötkaréjúak mély bevágásokkal,

felül recézett, levéllemeze durva szövetű; erezete feltűnően vörös színű. Fürtje középnyag vagy éppen kicsi – ágas és laza szerkezetű. Bogyója középnyag, zöld színű, esetlegesen kékbe hajló, napos oldalán rozsdás pettyekkel. Vékonyhéjú, ropogós, és könnyen rothad, ezé szellős, száraz fekvést kíván. Rövidcsapra metszve jól terem; középérésű; alacsony művelés mellett jó cukortermő. Bora igen kellemes zamatú – főleg házasításra használták. Porzófajtaként a Kéknyelűvel ültették váltósorba.







H  
Igé  
A n  
me  
ka  
„A  
szó  
mi  
áll  
ve  
Vé  
és  
a s  
szá  
pre  
Ra  
am  
kö  
jut  
Du  
ide  
me  
az  
Mo  
A n  
Ru  
ism  
A l  
Lé  
ritl  
asz  
szó  
a' l  
a' f  
div  
A l  
ism  
ho  
faj  
Bo  
Mé  
a s  
vil  
- é





dos



